

Unitat Didáctica 6
LA PRIMERA GUERRA MUNDIAL (1914-1918)

0. INTRODUCCIÓ

1. ANTECEDENTS

2. CAUSES DE LA GRAN GUERRA

3. LES ETAPES DE LA GUERRA

4. LES CONSEQÜÈNCIES DE LA GUERRA

5. CONCLUSIONS

6. BIBLIOGRAFIA

0. INTRODUCCIÓ

L'escalada de les tensions internacionals durant la primera dècada del segle XX va crear un clima de pau armada que va conduir a l'esclat de la Gran Guerra. El que tothom creia que seria una guerra curta es va convertir en una guerra d'abast mundial i la primera guerra total.

Gran Guerra o Primera Guerra Mundial?

1. ANTECEDENTS

A. LES CRISIS MARROQUINES

Primera crisi 1905.

Segona crisi 1911. El govern de Berlín va enviar vaixells de guerra a Agadir. Alemanya va aconseguir ampliar la colònia del Marroc a canvi d'abandonar les pretensions sobre el Marroc.

B. EL VESPER DELS BALSANS O LA QÜESTIÓ D'ORIENT

La península balcànica va ser a partir del segle XIX, amb l'inici de la desintegració de l'imperi otomà, una continua font de conflictes. Convergien diferents actors:

- L'imperi otomà en franca decadència (musulmà)
- Els diferents pobles eslaus que l'habitaven i que van començar a independitzar-se al llarg del segle XIX: Sèrbia, Bulgària, Montenegro... alguns no s'havien independitzat encara: croates, eslovens... i altres no eren eslaus: grecs
- L'imperi rus interessat per controlar els estrets de sortida a la mar Mediterrània i mogut per un sentiment paneslavista
- L'imperi d'Àustria-Hongria, interessat en garantir-se una sortida a la mar Mediterrània

Àustria va annexionar-se Bòsnia i Herzegovina l'any 1908, malgrat les protestes de Sèrbia i Rússia.

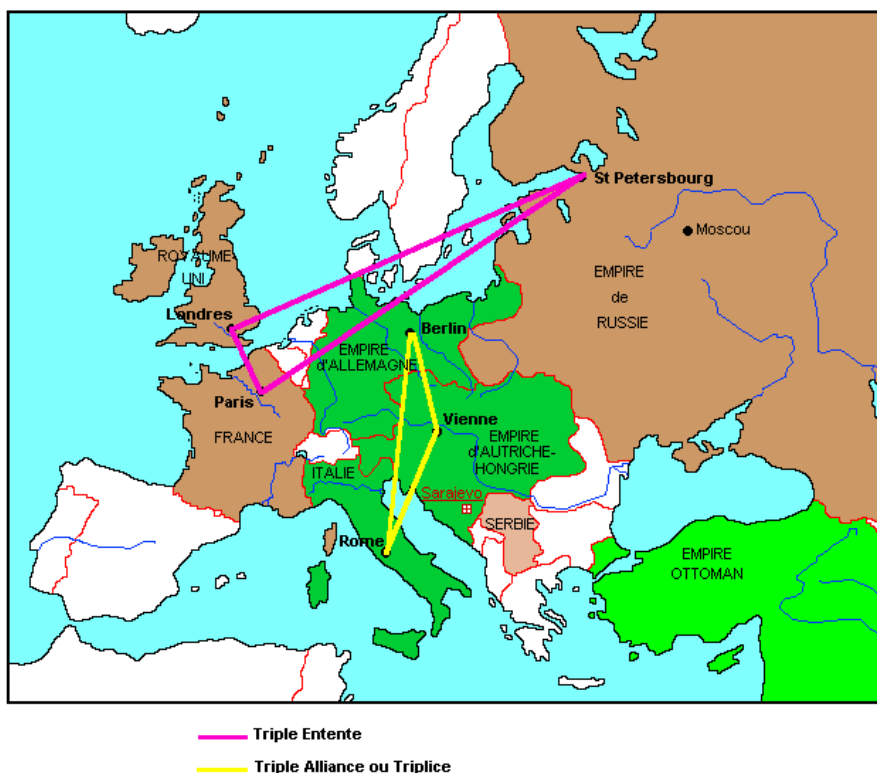
Aviat van produir-se nous conflictes, les anomenades guerres balcàniques de 1912 i 1913. En la primera es va aprofitar que Itàlia havia atacat l'imperi otomà conquerint Líbia. Sèrbia, Bulgària i Grècia, amb el suport rus van aconseguir expulsar de la península els otomans. En la segona els antics aliats van derrotar a Bulgària que es va veure obligada a cedir els seus guanys territorials i es va crear l'estat d'Albània per tal d'impedir l'accés al mar de Sèrbia.

Al final de les guerres balcàniques cap dels protagonistes estava plenament satisfet.

2.CAUSES

- L'exaltació nacionalista. El nou ordre europeu heretat del segle XIX es basava en l'exaltació de l'estat, la nació i la pàtria que moltes vegades es consolidava en contra d'un altre estat. Per exemple l'antagonisme de França i Alemanya.
- Les disputes colonials. Europa va repartir-se el món durant el segle XIX però van beneficiar-se sobretot Anglaterra i França. Alemanya, l'última en afegir-se exigia un nou repartiment que li fos més favorable.
- La política d'aliances. Per tal de garantir els seus interessos va establir-se un complex sistema d'aliances:
 - i. Triple Aliança: Alemanya, Austria-Hongria, (Itàlia) + Imperi Turc
 - ii. Triple Entesa: França, Rússia, Gran Bretanya

L'EUROPE EN 1914 : Les alliances

- La cursa armamentística: la **pau armada**. Els estats europeus van començar a preparar la guerra invertint en l'exèrcit. Creien que si el seu exercit era prou fort assegurarien la victòria, però no comptaven amb els seus enemics.
- Els conflictes:
 - i. Els Balcans: Dissolució de l'imperi turc, a costa d'Àustria i els eslaus. Rússia desenvolupa el paneslavisme.
 - ii. Marroc: conflicte colonial

Davant l'eventualitat d'un conflicte a l'espai balcànic, els blocs de potències es consoliden: els estats majors fixen els detalls de cooperació militar; França proveeix amb nous crèdits a l'acceleració dels ferrocarrils estratègics russos; una convenció naval entre França i la Gran Bretanya es distribueix la tasca de les respectives flotes. Però els Balcans constitueixen sols la zona neuràlgica d'un món en blocs i amb

tensions entre les grans potències. Els motius de rivalitat entre aquestes són d'índole territorial, econòmica i psicològica.

a) Rivalitats territorials

Entre França i Alemanya perdura el contenciós d'Alsàcia i Lorena. El nacionalisme francès no cessa de reclamar els territoris perduts durant la guerra francoprussiana; els alemanys hi adopten mesures de germanització que provoquen incidents amb la població. A Saverne s'enfronten els militars alemanys i la població alsaciana. La *Ligue pour la défense de l'Alsace-Lorraine* va mantenir encesos els sentiments francesos.

Polònia continuava dividida. A Galítsia l'administració austríaca era conciliadora; per contra a la Prússia polonesa s'havia intentat esborrar el nacionalisme polonès amb la instal·lació de colons alemanys, i a la Rússia polonesa es procurava fomentar interessos entre els polonesos per tal que s'unissin definitivament a l'Estat rus. Les forces nacionalistes poloneses, al voltant del socialista **Pilsudski**, s'havien refugiat a Galítsia, i reivindicaven la resurrecció de Polònia. Aquest era un altre motiu de desconfiança dels russos envers els austríacs.

A l'espai balcànic es produeixen assassinats i tortures entre les diferents ètnies i religions, especialment a Macedònia; els governs viuen en un estat d'inseguretat que els obliga a mantenir efectius armats importants. El traçat de fronteres enfrontava Albània i Grècia. El govern d'Atenes tractava de conservar l'Epir nord, la població del qual era majoritàriament de llengua grega, però una comissió de delimitació la va atorgar a Albània.

El destí de les illes turques del mar Egeu va suscitar tensions entre turcs i grecs, sota la mirada ambiciosa dels italians. Ultra això, es desperta un altre cop la qüestió dels estrets. Els alemanys armen l'exèrcit turc i en modernitzen les fortificacions; el govern rus mira amb inquietud la presència alemanya; la seva preocupació augmenta en veure la guarnició del Bòsfor en mans d'un militar alemany.

La inseguretat de les fronteres en unes zones, les reivindicacions nacionalistes en unes altres, són elements que han de ser considerats en la tensa situació internacional de l'any 1914.

b) Rivalitats econòmiques

Fins a finals del segle XIX, la supremacia industrial britànica semblava incontestable, era el proveïdor principal de les potències continentals; però des de principis de segle el ràpid desenvolupament de la indústria alemanya l'havia convertit en un competidor temible. El 1913, França adquiria tants productes alemanys com britànics; a Bèlgica les importacions alemanyes conquereixen el primer lloc, fins i tot a Anvers, feu tradicional dels britànics; els neerlandesos prefereixen decididament els productes alemanys i Rotterdam esdevé un port de sortida per al comerç alemany; a Rússia les importacions alemanyes arriben a quadruplicar les britàniques. Alemanya havia conquerit molts mercats aprofitant la seva situació geogràfica central al continent i establint una organització flexible en el seu sistema de crèdits.

Per contra, en els mercats financers, Londres i París continuaren essent els dos centres mundials de distribució de capitals. Alemanya no va poder competir en la col·locació del seu diner fora de les seves fronteres, però va saber orientar-lo vers la inversió interior. Als primers mesos de 1914 els moviments internacionals de capitals

van provocar debats aspres. A Rússia, la industrialització s'havia fet amb capital francès i belga, però la presència de les finances alemanyes és cada cop més forta.

c) Rivalitats psicològiques

L'historiador francès Renouvin assenyala entre les forces profundes els estats d'ànim col·lectius, produïts per diverses circumstàncies. La política d'armaments va ser un resultat de la tensió, però a la vegada després va contribuir a agreujar-la. De 1913 a 1914, Alemanya va augmentar l'exèrcit de 621.000 homes a 820.000. Àustria-Hongria havia augmentat els efectius de 100.000 a 160.000, a la vigília de la primera guerra balcànica, i n'estudiava l'ampliació. A França, una llei va fixar el servei militar obligatori en tres anys i va elevar l'exèrcit a 750.000 homes. El 1914, Rússia disposa d'1.800.000 soldats. Eren forces excessives per a la pau.

Per tal que l'opinió pública i els parlamentaris acceptin l'augment de les càrregues militars, els estats majors es veuen obligats a insistir en el perill de la guerra. La premsa es fa ressò del risc i escampa invocacions patriòtiques, especialment a Alemanya, on les associacions germanistes glorifiquen la idea de la guerra: "L'hora solemne d'ajustar els comptes s'acosta." A França i la Gran Bretanya l'opinió pública va reflectir actituds més pacifistes. A Itàlia se sentia més inquietud pels problemes interiors. Però l'actitud passiva de les masses obligava els governs a insistir en el perill internacional.

LA CAUSA DIRECTA

La crisi de juliol de 1914

La tensió internacional màxima es pot observar, mitjançant els documents, a finals de 1913. L'estat major alemany, que estima que posseeix superioritat militar, se sent

temptat d'aprofitar-la. Però en els primers mesos de 1914 es multipliquen les crides pacifistes, el 12 de juny l'ambaixador francès a Berlín informa que no hi ha cap perill bèl·lic contra França. Res no fa presagiar que un esdeveniment dramàtic, l'assassinat de l'arxiduc Francesc Ferran d'Àustria-, hereu d'Àustria-Hongria, per un estudiant bosnià a Sarajevo, **el 28 de juny**, faria posar en ebullició tots els elements de tensió i desembocaria en un conflicte europeu. La reacció de les potències en aquest episodi luctuós és determinada fonamentalment pels problemes dels deu darrers anys.

El govern austro-hongarès va veure en l'atemptat una prova del perill que el nacionalisme serbi representava per a l'Imperi i va tractar d'anorrear-lo. Però la pressió sobre Sèrbia, a la qual s'acusa de "complicitat indirecta" en el magnicidi, implicava la probabilitat de la guerra amb Rússia i davant aquesta eventualitat calia el suport alemany, que va ser promès pel govern de Berlín. La gestió del suport alemany explica que l'ultimàtum de Viena -va demanar que la policia austríaca participés en la investigació del magnicidi- es retardi tres setmanes. Després que Sèrbia rebutgés l'ultimàtum austríac, el govern imperial li declara la guerra. Tres dies abans, Rússia havia avisat que no romandria amb les mans plegades. El 29 de juliol, els austríacs donen el pas gravíssim del bombardeig de Belgrad, el govern de Moscou estableix una mobilització parcial i França i la Gran Bretanya avisen que no seran neutrals. En aquelles hores decisives hom intueix que la guerra entre Àustria i Sèrbia derivarà en una guerra austrorussa, i aquesta ofereix clares perspectives d'ampliar-se a un enfrontament de blocs.

La jornada del dia 30 és decisiva. A mitja tarda, sense coneixement de França, Rússia mobilitza les tropes i Alemanya avisa que no tolerarà "la continuació de les mesures militars russes"; en cinc dies més, tots els exèrcits es trobaran en situació de guerra. Els fets se succeeixen com una seqüència fatal; l'1 d'agost Guillem II declara la guerra a Rússia, el 2 pressiona Bèlgica perquè suspengui el seu estatut de neutralitat i concedeixi pas als exèrcits alemanys, i el 3 declara la guerra a França; el 4 les tropes alemanyes inicien l'operació "França" amb la invasió de Bèlgica, fet que provoca la declaració de guerra de la Gran Bretanya.

En aquesta tràgica situació, quin va ser l'esdeveniment decisiu? És indubtable que els alemanys van iniciar les operacions militars, però és molt més difícil determinar el grau de responsabilitat que van poder tenir en la marxa dels esdeveniments la decisió austríaca d'anar a la guerra contra Sèrbia, o l'abast del suport alemany als primers dies de juliol, o la imprudència de la mobilització russa. Potser, Moscou va entendre que la guerra ja era inevitable i que la mobilització i transport del seu nombrós exèrcit seria més lenta que les de l'alemany. Els polítics sentenciaran la responsabilitat de la guerra a Versalles, però el debat entre els historiadors ha estat molt més durador.

1. Les gestions diplomàtiques

El govern austrohongarès, que considerava que l'assassinat havia estat obra del moviment de la Gran Sèrbia, va decidir suprimir aquesta agrupació enviant una expedició militar a Sèrbia. El 23 de juliol, Àustria-Hongria va enviar un ultimàtum a Sèrbia, el qual contenia deu condicions concretes, la majoria de les quals estaven relacionades amb l'eliminació de la propaganda antiaustríaca a Sèrbia. Aquesta, encoratjada per la Gran Bretanya i Rússia, va acceptar les exigències austrohongareses tret de dues el 25 de juliol, però Àustria va replicar que la resposta sèrbia no era satisfactòria. Els russos van intentar de convèncer Àustria perquè modifiqués els termes exigits, i van declarar que si els austríacs atacaven Sèrbia, ells es mobilitzarien contra Àustria. El ministre britànic d'Afers Estrangers, **sir Edward Grey** primer vescomte Grey de Fallodon, va proposar el 26 de juliol que la Gran

Bretanya, França, Alemanya i Itàlia es reunissin en una conferència per arbitrar en la disputa entre Àustria i Sèrbia, però Alemanya va declinar l'oferta.

2. Les declaracions de guerra

Àustria va declarar la guerra a Sèrbia el 28 de juliol, ja fos perquè creia que Rússia no arribaria a unir-se a Sèrbia o perquè estava disposada a córrer el risc d'un conflicte europeu general si això posava fi al moviment nacionalista serbi. Rússia va respondre mobilitzant-se contra Àustria. Alemanya va advertir Rússia que si persistia en la seva actitud li declararia la guerra, i va aconseguir que Àustria accedís a discutir amb Rússia una possible modificació de l'ultimàtum enviat als serbis. No obstant això, Alemanya va insistir que els russos retiressin les seves tropes immediatament. Rússia es va negar a fer-ho i Alemanya li va declarar la guerra l'1 d'agost.

Els francesos van començar la mobilització de les seves forces aquest mateix dia; les tropes alemanyes van travessar la frontera de Luxemburg el 2 d'agost i Alemanya va declarar la guerra a França l'endemà. El dia anterior, el govern alemany havia informat el govern belga de la seva intenció de marxar sobre França traspasant Bèlgica, per tal d'evitar que els francesos utilitzessin aquesta ruta per atacar Alemanya. Les autoritats belgues es van negar a permetre el pas pel seu territori de les tropes alemanyes i van recórrer als països signants del Tractat de 1839 -en què es garantia la neutralitat de Bèlgica en el cas d'un conflicte en què estiguessin implicades la Gran Bretanya, França i de- perquè es complís el que establia aquest acord. La Gran Bretanya, un dels estats signataris del Tractat de 1839, va enviar un ultimàtum a Alemanya el 4 d'agost en què s'exigia que es respectés la neutralitat de Bèlgica; Alemanya va rebutjar la petició i el govern britànic li va declarar la guerra el mateix dia. Itàlia va romandre neutral fins el 23 de maig de 1915, quan va trencar el seu pacte amb la Triple Aliança per tal de satisfer les seves aspiracions territorials i va declarar la guerra a Àustria-Hongria. La unitat dels aliats es va enfortir al setembre de 1914 a través del Pacte de Londres, signat per França, la Gran Bretanya i Rússia.

A mesura que avançava la contesa, es van anar sumant al conflicte l'Imperi otomà, el Japó, els Estats Units i altres estats del continent americà. El Japó, que havia signat una aliança amb la Gran Bretanya el 1902, va declarar la guerra a Alemanya el 23 d'agost de 1914, i el 6 d'abril de 1917 ho van fer els Estats Units.

LES RESPONSABILITATS

Autoria alemanya o

Responsabilitat compartida?.

3. LES ETAPES DE LA GUERRA

Primera Guerra Mundial (1914-1918)

1. La crisi de 1914

La guerra va esclatar al **vesper dels Balcans**. L'hereu del tron austro-hongarès, Francesc Ferran, va ser assassinat el 28 de juny per un estudiant servi nacionalista. Àustria va declarar la guerra a Sèrbia. Rússia va recolzar Sèrbia. Alemanya va recolzar Àustria. França i Anglaterra van recolzar a Rússia. Itàlia, es va mantenir al marge buscant el millor aliat i al final va donar suport a la Entente.

2. La guerra de moviments

Alemanya havia de lluitar en dos fronts: a l'oest contra França i a l'est contra Rússia. Com que els russos trigarien més en mobilitzar-se els alemanys van intentar vèncer ràpidament als francesos i després traslladar-se a l'est (Pla Schlieffen). Per aconseguir-ho van envair la neutral Bèlgica i gairebé ho van aconseguir, però finalment els russos van obrir el front oriental (batalla de Tannenberg) i l'occidental es va estabilitzar (batalla del Marne).

La guerra de trinxeres

La guerra que tothom esperava que fos curta va esdevenir una guerra de posicions amb fronts protegits per trinxeres que s'estenien des de Suïssa fins al mar del Nord. La igualtat dels adversaris i les noves armes (metralladores, gasos...) provocaven grans matances. Es tracta d'una guerra de desgast que guanyaria el país que pogués aguantar més temps la sagnia i la pressió econòmica. Batalla de Verdun.

Per finançar aquesta guerra els EUA es van convertir en els principals proveïdors de la Triple Entesa.

3. La crisi de 1917

Rússia, molt endarrerida, no va poder suportar el ritme de la guerra (veure més endavant). Per això va esclatar i triomfar la Revolució Russa (provocada pels alemanys). Els soviètics van signar el tractat de pau de Brest-Litovsk amb Alemanya, que reconeixia la independència de: Finlàndia, Estònia, Letònia, Lituània, Polònia i (Ucraïna). Alemanya aconseguia tancar el front oriental.

La guerra submarina. Alemanya intenta guanyar la guerra bloquejant amb la guerra submarina als aliats. Preveuen que si els aliats no poden aprovisionar-se es veuran forçats a la rendició. Enfonsament del Lusitania.

Davant la possibilitat que la Entesa perdés la guerra els EUA van decidir entrar en la guerra.

4. 1918: les grans ofensives i el ràpid final de la guerra

L'any 1918 els alemanys van llençar poderoses ofensives sobre el front occidental, però la participació dels EUA i la por a que esclates una revolució com la russa va portar als alemanys a la rendició i la proclamació de la República de Weimar.

4. LES CONSEQÜÈNCIES DE LA GUERRA

- Els tractats de Versalles
 - i. Seguint les teories dels nacionalistes, que patrocينaven els EUA, es van traçar unes noves fronteres d'Europa i a l'Orient Pròxim, amb la desaparició de l'imperi austro-hongarès, rus i otomà.
 - ii. Alemanya va ser declarada culpable de la guerra i fou obligada a pagar grans quantitats de diners als vencedors.

Europa tras la Paz de París

- Els desastres de la guerra
 - i. 8,5 milions de morts? i 20 milions de ferits (la majoria homes joves).
 - ii. Van ser molt greus les destruccions materials, sobretot al nord de França.
 - iii. Enorme endeutament dels països europeus.
 - iv. Emergència de les potències extraeuropees: EUA i Japó que van ocupar el buit que els europeus, dedicats a la guerra, havien deixat al món.
- La Societat de Nacions (SDN)

Seguint les teories del president dels EUA, Wilson, es va crear la Societat de Nacions. Els seus objectius eren:

 - i. assegurar la pau,
 - ii. garantir la independència política i territorial dels estats i
 - iii. programar el desarmament general

S'establí la seu a Ginebra (Suïssa)

La SDN va fracassar, entre altres motius perquè els EUA i la URSS no van formar part de la SDN.

CONSEQÜÈNCIES DE LA PRIMERA GUERRA MUNDIAL

El balanç de la Primera Guerra Mundial

La personalitat més esperada a la conferència de pau va ser el president dels EUA, **Thomas Woodrow Wilson**. Orgullós de les seves iniciatives diplomàtiques i militars durant tot el conflicte, s'havia guanyat una gran popularitat. Els alemanys comptaven amb la seva voluntat conciliadora i la seva moderació per protegir-se de les exigències franceses; els britànics volien recuperar els seus interessos econòmics d'abans de la guerra i la puixança militar de França els neguitejava. Els francesos tenien els mitjans per imposar el seu intransigent punt de vista.

La conferència de pau

Inaugurada el 18 de gener de 1919 pels representants dels principals estats aliats o "associats", és a dir, Clemenceau, Lloyd George, Orlando i Wilson, la conferència aplegà tots els estats afectats per la guerra, fins i tot els que es trobaven sota domini dels imperis centrals.

El destí d'Alemanya

Alemanya, la primera nació en el punt de mira, va evitar el desmembrament i va conservar una gran part de la seva integritat territorial i política. Tot i això, va haver de cedir 88.000 Km² a l'est, que van servir per reconstruir Polònia, i va perdre les seves colònies, administrades pels vencedors sota mandat de la SDN. França recuperà Alsàcia i Lorena; però com que volia establir una zona de protecció contra una nova invasió, va reclamar el Sarre, un retorn parcial a les seves fronteres de 1814, i la proclamació d'una república independent a Renània. Poincaré va donar suport a aquesta idea del mariscal Foch, però va ser vigorosament combatuda per Wilson i Lloyd George, que no volien despertar sentiments revengistes a una Alemanya inquieta per l'espectre dels bolxevics. A més, els britànics eren hostils a una possible hegemonia francesa a Europa.

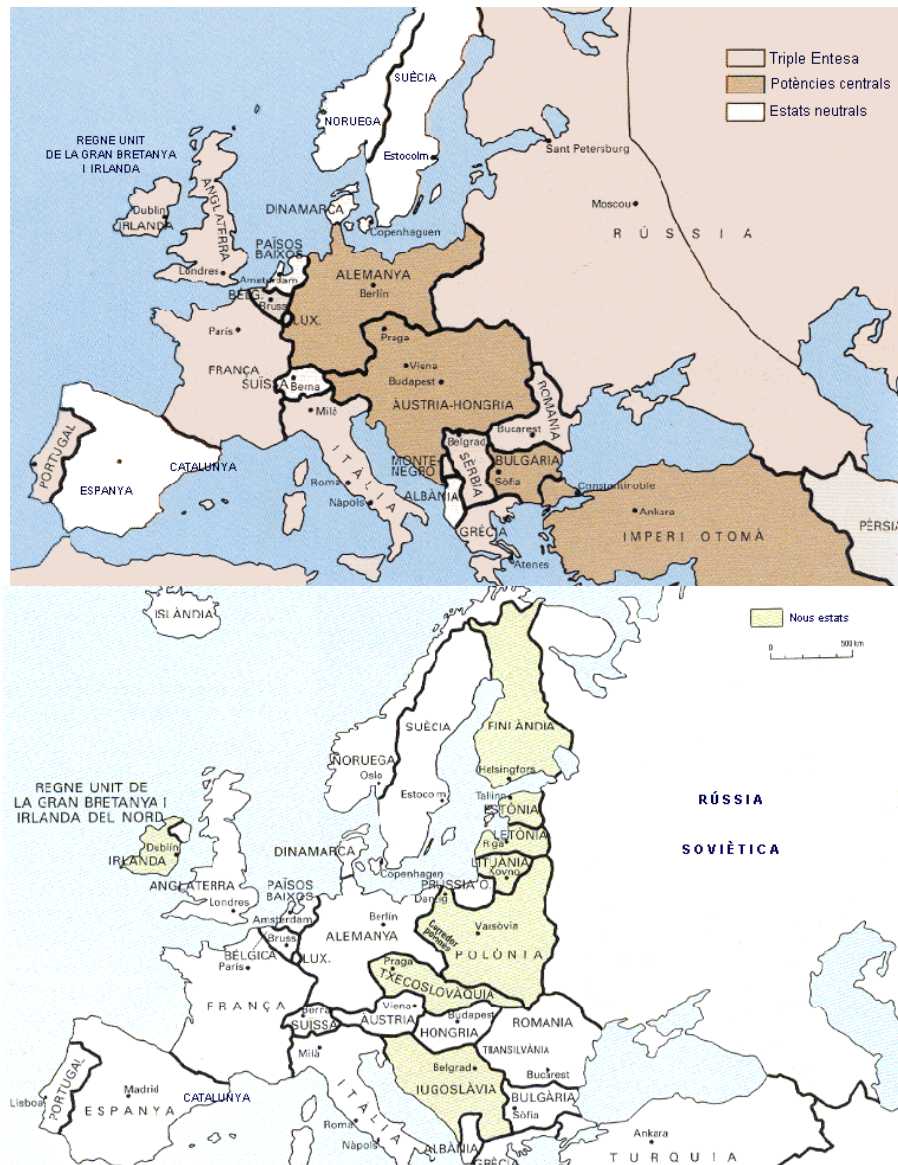
La qüestió es va enllestir amb un compromís: el Sarre va ser tornat a França, que en podria explotar el carbó en concepte de reparacions, i el seu estatut seria sotmès a un plebiscit el 1935. Renània va ser desmilitaritzada, així com una franja de 50 Km a la vora dreta del Rin. Els aliats van ocupar Duisburg, Colònia i Coblença. Finalment, els Estats Units van garantir l'ajut militar a França en el cas que fos atacada; els britànics van condicionar el seu suport a la ratificació del tractat pels EUA.

Finalment, Alemanya va ser obligada a pagar una indemnització de 20.000 milions de marcs or en concepte d'avançament per les reparacions de guerra que, el 1921, es van fixar en 132.000 milions de marcs or, 69.000 milions dels quals van ser per a França. Altres tractats acordats el 1919 i el 1920 amb les antigues potències centrals van acabar de redefinir les fronteres.

Una Europa remodelada

Víctima de la venjança de certes faccions polítiques franceses, de la incomprensió dels EUA i de les pressions d'alguns exiliats txecs com Benes o Masaryk, el vell Imperi catòlic austro-hongarès es va fragmentar ràpidament. A més d'Àustria es van crear dos estats nous, Polònia i Txecoslovàquia, però no n'hi va haver prou per omplir un buit perillós: aquelles minories multiplicades en nom de l'autodeterminació no oferien el

mateix equilibri que l'Imperi dels Habsburg davant una Alemanya vençuda i humiliada, però que continuava unida i poderosa.

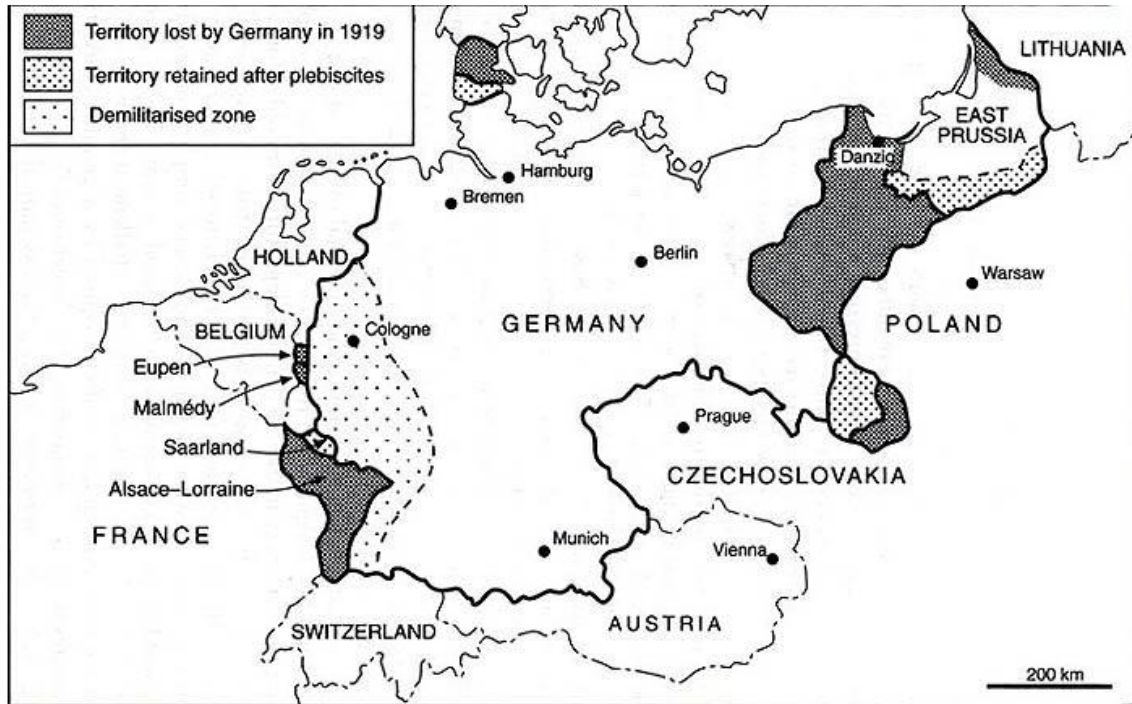
1. Tractats de pau.

Tractat de Versalles (29-juny-1919). Aliats-Alemanya.

Alemanya va perdre el 13% del territori i el 13% de la població, i es va prohibir que s'unís amb Àustria en un sol Estat. L'exèrcit alemany va quedar reduït a 100.000 homes, sense aviació ni alt estat major, i va haver de lliurar la seva marina de guerra, que va ser barrinada poc després a Strapa Flow. L'article 231 feia als alemanys responsables de la guerra, "desencadenada per l'agressió d'Alemanya i els seus aliats". Aleshores va aparèixer un concepte jurídic nou: el crim de guerra. Guillem II es va refugiar als Països Baixos, que es van negar a lliurar-lo.

Bèlgica i França, i també dos nous estats, Txecoslovàquia i Lituània, es van beneficiar dels canvis fronterers fets a costa d'Alemanya. Polònia va renéixer després d'un eclipsi

de 124 anys i li va ser atorgat un corredor marítim que separava Prússia oriental de la resta d'Alemanya. Aquesta darrera no va cessar de denunciar aquesta clàusula, nou motiu de discòrdia.

Germany after the Treaty of Versailles, January 1920.

- Alemanya, única culpable de la guerra.
- pèrdua de les colònies, que les cedeix als aliats
- pèrdua de territoris europeus:
- Alsàcia i Lorena, passen a França
- Eupen i Malmédy, a Bèlgica
- Slesvig, a Dinamarca
- Corredor de Danzig
- Alta Silèsia, Alemanya i Polònia
- Prússia Oriental, a Polònia
- la Renània, desmilitaritzada (riba dreta fins a 50 km)
- desmilitarització general:
- prohibició de fabricar armament militar
- abolició del servei militar
- reducció de l'exèrcit alemany a 100.000 soldats
- pagar les reparacions de guerra (132.000 milions de marcs or)
- humiliació per a Alemanya, causa de la segona Guerra Mundial. Aparició dels feixismes.

Tractat de Saint-Germain-in-Laye (10-setembre-1919) i **Trianon** (4-juny-1920). Imperi austro-hongarès.

- desmantellament de l'Imperi austro-hongarès; conversió en república
- beneficiats: Polònia, Romània (Transsilvània), Itàlia (Ístria, Trieste, Trentino)
- creació de dos nous Estats: Txecoslovàquia i Iugoslàvia
- Àustria i Hongria, queden reduïdes a la tercera part i sense sortida al mar
- prohibida qualsevol unió amb Alemanya

Tractat de Neuilly (27-novembre-1919). Bulgària.

- Bulgària cedia part dels seus territoris a Grècia
- També es va comprometre a limitar les seves forces armades i a pagar indemnitzacions

Tractat de Sèvres (10-agost-1920). Imperi otomà.

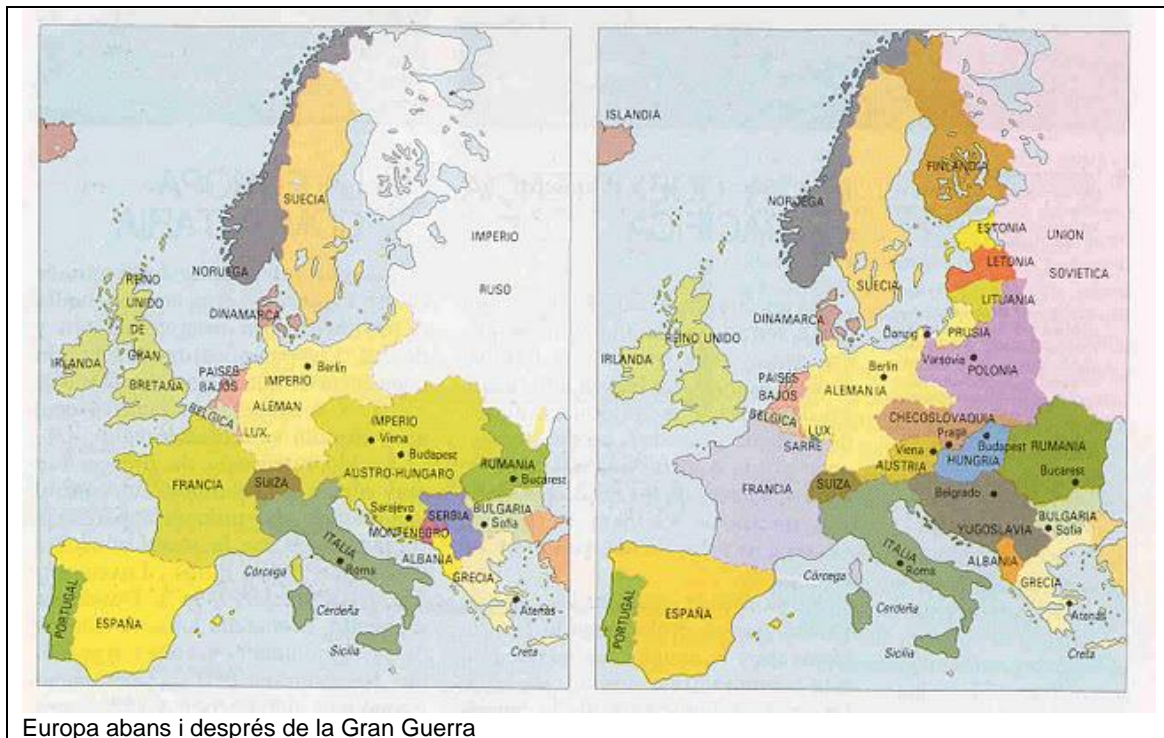
Molt debilitat ja per les intrigues russes i balcàniques al segle XIX, l'Imperi otomà va ser desmembrat pel **tractat de Sèvres el 1920**: va quedar reduït a la Turquia asiàtica i a Istanbul i els seus voltants; va perdre totes les seves possessions àrabs i la seva sobirania damunt Egipte i Xipre. Grècia va aconseguir Adrianòpolis i la Tràcia, i també Esmirna, a l'Àsia Menor. Aquesta capitulació va revoltar els turcs que, a la crida del general Mustafà Kemal, van celebrar una assemblea a Ankara, van rebutjar el tractat i van trencar amb el soldà.

Entre 1921 i 1922 van expulsar els grecs de l'Àsia Menor en el transcurs d'una guerra ferotge i el 1923, **el tractat de Lausana** va tornar a la nova república turca tots els territoris atorgats als grecs tres anys abans. Turquia va recuperar fins i tot una part del Kurdistan i d'Armènia. Francesos i britànics es van repartir el Pròxim Orient trencades les promeses fetes als àrabs revoltats contra els turcs, i Palestina sota mandat britànic, es va anar poblant de jueus després de **la declaració de Balfour**. La regió va esdevenir un polvorí arran dels jaciments petrolífers de Mossul i d'Aràbia.

- L'Imperi Turc desapareixia a favor d'àrabs i de grecs.
- Va perdre les quatre cinquenes parts del seu territori
- Declaració de Balfour (2-novembre-1917). El ministre d'Afers Estrangers anglès va publicar la cèlebre declaració, que porta el seu nom, sobre l'establiment d'un centre nacional jueu per al poble jueu a Palestina.

- Enmig de la guerra, es va crear el primer estat socialista del món: l'URSS.
- Rússia, queda exclosa dels tractats de pau, per por a l'expansió de la revolució
- "cinturó sanitari": Finlàndia, Estònia, Letònia, Lituània, Polònia, Romania.

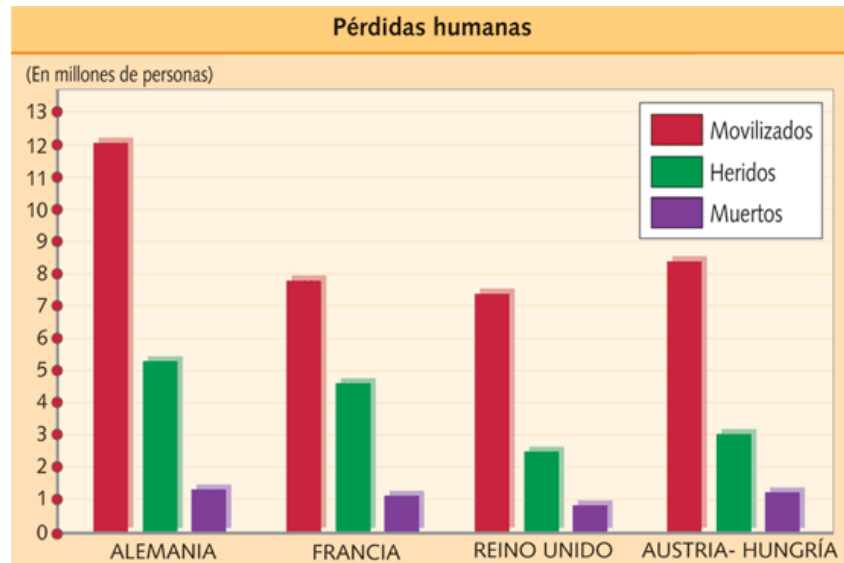
- Es crea la Societat de Nacions (1919). Tenia la doble missió de garantir la pau i la seguretat i desenvolupar la cooperació entre els Estats. A l'abril de 1946, la SDN va desaparèixer oficialment a favor de l'Organització de les Nacions Unides (ONU).

- El *principi de les nacionalitats* va ser un dels grans vencedors de la Primera Guerra Mundial

- Canvis polítics importants: les dinasties més tradicionals van ser destronades (Romanov a Rússia, Habsburg a Àustria, Hohenzoller a Alemanya, el soldanat a Turquia)

2. Pèrdues humanes i materials

- 9/10 milions de morts
- 12 milions de ferits i 6 milions d'invàlids
- desequilibris demogràfics (dèficit demogràfic en la generació de 20 a 40 anys, que va comportar una forta disminució de la natalitat al llarg de diverses generacions: *generacions buides*)
- desequilibris psicològics
 - els que van lluitar al front
 - la població civil: bombardejos, penúries, por...
- reconversió de la indústria de guerra a la normalitat
- edificis, ciutats, agricultura, fàbriques, mines; especialment les zones afectades per la guerra
- La Primera Guerra Mundial va significar la pèrdua definitiva de l'hegemonia europea en el terreny econòmic.
- EUA i Japó, creditors dels països europeus, grans beneficiats
- la guerra va ser molt cara; els països europeus es van empobrir
- augment de les tensions al llarg de les dues dècades següents
- incorporació de la dona al món del treball
- canvis en la condició femenina, que es reflecteix en la moda i en les formes exteriors: vestits més còmodes i lleugers, cabells curts, costum de fumar, incorporació a la vida social...

EL COSTE HUMANO DE LA GRAN GUERRA

Países	Mobilizados	Muertos	Heridos	Prisioneros Desaparecidos	Total de bajas	% de bajas sobre los movilizados
Entente	42,188,810	5,152,115	12,831,004	4,121,090	22,104,209	52.3
Rusia	12,000,000	1,700,000	4,950,000	2,500,000	9,150,000	76.3
Francia	8,410,000	1,357,800	4,266,000	537,000	6,160,800	76.3
Imperio Británico	8,904,467	908,371	2,090,212	191,652	3,190,235	35.8
Italia	5,615,000	650,000	947,000	600,000	2,197,000	39.1
Estados Unidos	4,355,000	126,000	234,300	4,500	364,800	8.2
Japón	800,000	300	907	3	1,210	0.2
Rumania	750,000	335,706	120,000	80,000	535,706	71.4
Serbia	707,343	45,000	133,148	152,958	331,106	46.8
Bélgica	267,000	13,716	44,686	34,659	93,061	34.9
Grecia	230,000	5,000	21,000	1,000	17,000	11.7
Portugal	100,000	7,222	13,751	12,318	33,291	33.3
Montenegro	50,000	3,000	10,000	7,000	20,000	40.0
Imperios Centrales	22,850,000	3,386,200	8,388,448	3,629,829	15,404,477	67.4
Alemania	11,000,000	1,773,7000	4,216,058	1,152,800	7,142,558	64.9
Austria-Hungría	7,800,000	1,200,000	3,620,000	2,200,000	7,020,000	90.0
Turquía	2,850,000	325,000	400,000	250,000	975,000	34.2
Bulgaria	1,200,000	87,500	152,390	27,029	266,919	22.2
Total de los dos bandos	65,038,810	8,538,315	21,219,452	7,750,919	37,508,686	57.6

FUENTE: [Spartacus Schoolnet - Encyclopedia of the First World War](#)

5. CONCLUSIONS

- La Gran Guerra va ser la guerra més devastadora que havia conegut Europa fins al moment. Per això va rebre el nom de Gran Guerra i no es coneixerà com a Primera Guerra Mundial fins l'esclat de la Segona Guerra Mundial.
- La Gran Guerra va ser molt destructiva ja que es van combinar diversos factors:
 - o Unes rivalitats molt enfrontades, derivades de les tensions del capitalisme i l'imperialisme
 - o Un desenvolupament tècnic i productiu que va proporcionar una gran quantitat de noves armes amb un potencial molt més destructiu que el que s'havia conegut anteriorment
 - o Els països participants en la contesa no van ser conscients d'aquesta situació i es van llençar a la guerra amb una total manca de consideració de la realitat.
- La Gran Guerra no es va tancar de forma correcta. Els països guanyadors van imposar als vençuts unes condicions molt dures, que no van servir per tancar les rivalitats, al contrari les van alimentar i va créixer un sentiment de revenja. Aquest revengisme serà explotat pel nazisme i el feixisme. La Segona Guerra Mundial, doncs, és en part una conseqüència de la manera com es va finalitzar la Primera.
- La Gran Guerra comença significa un punt d'inflexió en l'hegemonia mundial. Les potències europees surten clarament afeblides mentre que els EUA es reforça.

6. BIBLIOGRAFIA

- Michael HOWARD, La Primera Guerra Mundial, 1914-1918
- <http://blogs.sapiens.cat/socialsenxarxa/2010/04/14/el-potencial-militar-dels-bandols-enfrontats-a-la-primera-guerra-mundial/>

Els 14 punts de Wilson

Coneixem amb el nom de "14 punts de Wilson" les propostes que va fer el president dels Estats Units Thomas Woodrow Wilson, l'objectiu de les quals era assentar les bases d'una pau justa i duradora després de la Primera Guerra Mundial. L'idealisme expressat a les esmentades propostes va gaudir d'un gran suport i va proporcionar a Wilson una posició de lideratge moral a la Conferència de Pau celebrada a Versalles. No obstant això, en acabar la guerra, els aliats europeus es van oposar a alguns dels punts, i l'intent de portar-los a la pràctica va donar lloc a un sistema multilateral d'acords secrets entre els vencedors. Per tal d'assolir el suport necessari per al seu punt 14è, el més important de tots, en el qual es demanava la creació d'una unió general de nacions, Wilson es va veure obligat a renunciar a l'aprovació del conjunt del seu programa. El punt 14è de Wilson es va materialitzar en l'anomenada Societat General de Nacions, que va ser el resultat de la Conferència de Pau de París (1919).

En resum els 14 punts van ser els següents:

1. L'abolició de la diplomàcia secreta mitjançant la signatura de convenis oberts, que havien d'assolir-se públicament.
2. La llibertat de navegació fora de les aigües territorials pròpies, tant en temps de pau com en temps de guerra, tret del cas de limitació parcial o total per exigir el compliment dels convenis internacionals.
3. La supressió de les barreres comercials internacionals, allà on fos possible, i l'establiment d'un règim d'igualtat en les relacions comercials de les nacions defensores de la pau.
4. Una reducció de l'armament al mínim necessari per a la seguretat interior de cada estat.
5. Renúncia a les pretensions colonials i resolució de les disputes d'acord amb els interessos del govern dirigent i de la població colonial.
6. L'evacuació del territori rus, amb la garantia d'autonomia.
7. Evacuació i restauració de Bèlgica.
8. Evacuació i restauració de França, Alsàcia i Lorena incloses.
9. Reajustament de les fronteres italianes, d'acord amb línies de nacionalitat clarament reconeixibles.
10. Autonomia per a les nacionalitats existents a Àustria-Hongria.
11. Evacuació de Sèrbia, Montenegro i Romania. Garantia d'accés lliure i segur al mar per a Sèrbia, i protecció internacional a les pretensions nacionalistes dels estats balcànics.
12. Independència dels pobles no turcs de l'Imperi otomà, i internacionalització de l'estret dels Dardanel·ls.
13. Creació d'un estat polonès independent, amb accés al mar.
14. Creació d'una Societat General de Nacions, segons uns acords específics dirigits a proporcionar garanties mútues d'independència política i integritat territorial.

El potencial militar dels bàndols enfrontats a la Primera Guerra Mundial

En el moment de l'esclat de la Gran Guerra, la situació dels dos blocs, pel que fa a les forces militars, mostrava una clara superioritat numèrica de l'Entesa (França, Rússia i Gran Bretanya) respecte dels Imperis (Alemanya i Àustria-Hongria), però aquesta diferència era més fictícia que real.

Països	Nombre de soldats	Nombre de cuirassats	Nombre de creuers	Nombre de submarins	Producció de ferro (en tones)	Ferrocarrils (en kilòmetres)
Gran Bretanya	710.000	64	121	64	6.900.000	37.000
França	3.500.000	28	34	73	4.300.000	41.000
Rússia	4.400.000	16	14	29	4.400.000	75.000
Alemanya	8.500.000	40	57	23	17.000.000	65.000
Àustria-Hongria	3.000.000	16	12	6	2.700.000	44.300
Turquia	350.000	-	-	-	-	6.200

Així, la posició estratègica d'Alemanya i Àustria-Hongria, situades al centre del continent europeu, va afavorir el moviment de les seves tropes, mentre que l'Entesa i els seus aliats van veure's fragmentats en dos fronts que estaven sense possibilitat de comunicació terrestre. L'exèrcit alemany era clarament superior al francès pel que fa a l'artilleria pesant de campanya i als vehicles automòbils. Sí que hi havia, però, un relatiu equilibri armamentístic entre els dos blocs.

Països	Divisions d'infanteria i de reserva	Divisions de cavalleria	Nombre d'homes
Alemanya	87,5	11	2.389.000
Àustria-Hongria	51	11	1.421.000
CONJUNT IMPERIS	138,5	22	3.810.000
França	73	10	1.867.000
Rússia	114,5	36	3.420.000
Gran Bretanya	6	1	155.000
Bèlgica	6	1	117.000
Sèrbia	11,5	1	247.000
Montenegro	-	-	-
CONJUNT ENTESA	211	49	5.806.000

Pel que fa a les forces navals, els països de l'Entesa, i sobretot la Gran Bretanya, van ser els grans dominadors de les aigües durant la Gran Guerra. Això va portar els alemanys a desenvolupar la guerra submarina com a única manera de contrarestar la superioritat naval anglesa i francesa.

Països	Vaixells de línia	Creuers cuirassats	Creuers artillats	Torpediners	Submarins	Tonatge total
Alemanya	35	13	49	218	28	1.019.000
Àustria-Hongria	15	3	9	90	6	243.000
CONJUNT IMPERIS	50	16	58	308	34	1.262.000
Gran Bretanya	60	43	73	289	77	2.205.000
França	22	22	12	234	55	731.000
Rússia	12	6	8	125	28	328.000
CONJUNT ENTESA	94	71	93	648	160	3.264.000